LINGUO INTERNACIONA DI LA DELEGITARO

(Sistemo Ido)

" ENKHIRIDION "

o

MANU-LIBRO

di

EPIKTETO

tradukita da

C. S. PEARSON e Dº L. COUTURAT

Extraktita de la *Triesma Lektolibro*
editata da
Ch. DELAGRAVE, Paris
G. PITMAN, London | FRANCKH, Stuttgart
1909

(Sequo sur pagino 3e di la kovrilo.)

" ENKHIRIDION "

o Manu-Libro di Epikteto.

I

1. Ek la kozi, la uni dependas de ni, la ceteri ne dependas de ni. De ni dependas nia opiniono, tendenco, deziro, maldeziro, ed unvorte omna nia agi. Ne dependas de ni la korpo, la havajo, la reputeso, la ofici, ed unvorte omno quo ne esas nia propra ago.

2. Nu la kozi qui dependas de ni esas nature libera, ne interdiktebla, ne impedebla ; e la kozi qui ne dependas de ni esas malforta, sklava, impedebla, ed apartenas ad altri.

3. Memorez do, ke se tu opinionas libera to quo esas sklava nature, e propra a tu to quo apartenas ad altri, tu esos impedata, tu chagrenos, tu malquietijos, tu plendos pri dei ed homi. Sed se tu opinionas tua nur to quo esas tua, ed altrala to quo esas fakte di altru, nulu forcos tu ultempe, nulu impedos tu, tu plendos pri nulu, tu akuzos nulu, tu facos nulo kontrevole, nulu lezos tu : tu ne havos malamiko, nam tu ne sufros irga noco.

4. Vizante do tante granda kozi, memorez ke tu ne devas serchar li per mezvalora impetuo, sed (inter la extera kozi) tute forlasar kelka kozi ed ajornar altri til oportuneso. Sed, se tu deziras olti e samtempe povo e richeso, forsan tu ne atingos olci, pro ke tu deziras le unesma, sed omnakaze tu ne atingos olti, per qui sola on aquiras libereso e feliceso.

5. Quik do exercez tu dicar ye omna malagrabla riprezento : « Tu esas aparo, e tute ne la aparanto. » Pose examinez e kontrolez ol per la normi [1] quin tu havas, sed unesme, e precipue, per la distingo di to quo dependas de ni e di to quo ne dependas de ni; e se ol ne apartenas a to quo dependas de ni, esez pronta dicar : « to esas nulo por me ».

II

1. Memorez ke deziro promisas la aquiro di to, quon tu deziras; ke maldeziro promisas la evito di to, quon tu maldeziras; or ta qua ne sucesas aquirar la dezirajo esas nefelica, e ta qua ricevas la maldezirajo esas malfelica. Se do tu maldeziras nur ta kozi qui, dependanta de tu, esas kontre la naturo, tu ricevos nula de ta maldeziraji; sed, se tu maldeziras malsaneso, o morto, o malricheso, tu esos malfelica.

2. Supresez do la maldeziro pri omno quo ne dependas de ni, e transportez ol a to, quo esas en nia povo e kontre la naturo. Sed nuntempe supresez tute la deziro; nam se tu deziras ulo, quo ne dependas de ni, tu necese esos nefelica; e se tu deziras ulo de olti, qui dependas de ni e quin esus bela dezirar, nulo ja nun esas posedata da tu. Uzez do nur vizado ed evitado, sed malgrave e laxe e kun rezervo.

III

Pri omna obyekto atraktiva od utila od amata, memorez riprezentar a tu, quala ol esas, komencante de le

1. Literale : *kanoni*, teknikal nomo di la logikal reguli che la Epikurani e Stoiki.

max malgranda. Se tu amas tera poto, pensez : « me amas tera poto », nam se ol rompijos, tu ne esos perturbata. Se tu kisas tua infanto o spozino, pensez, ke tu kisas homo; nam se lu mortos, tu ne esos perturbata.

IV

Kande tu esas entraprezonta ula ago, memorigez, quala esas ta ago. Se tu iras balnar, riprezentez a tu to quo eventas en balneyo, la asperganti, la pulsanti, la insultanti, la furtanti; e tale, tu facos plu sekure la ago, se tu quik pensos : « Me volas balnar, ed anke konservar mea volo en stando segun la naturo ». E same pri omna ago. Nam tale, se eventas ula impedivo pri la balno, tu esos pronta dicar : « Ne ton sola me deziris, sed anke konservar mea volo segun la naturo; e me ne konservos ol, se me chagrenas pri la evento. »

V

La homi esas perturbata ne da la kozi, sed da la opinioni pri la kozi. La morto, exemple, esas nulo terori-ginta, pro ke ol ne semblis tala a Sokrates : sed ica opiniono pri la morto, ke ol esas teroriganta, to ya esas teroriganta. Kande, do, ni esas impedata o trublata o chagrenigata, ni akuzez nultempe altri, sed ni ipsa, t. e. nia propra opinioni. Esas ago di needukita homo akuzar altri pri sa propra malbonaji; homo qua komencas edukesar akuzas su ipsa; e la tute edukita akuzas nek altru nek su ipsa.

VI

Ne esez fiera pri irga ecelo altrala. Se la kavalo esus fiera e dicus : « Me esas bela », to esus tolerebla. Sed

kande tu esas fiera e dicas : « Me havas bela kavalo », savez, ke pri bonajo di kavalo tu esas fiera. Quo do esas propre tua? La uzo di la riprezenti. Do, kande tu sequas la naturo en la uzo di la riprezenti, esez fiera pri to, nam lor tu esos fiera pri bonajo tua.

VII

Same kam dum navigo, kande la navo esas ankragita, se tu ekiras por provizar aquo, tu amuzas tu en voyo per kolektar konketo e bulbeto, sed tu devas tensar ta atenco a la navo ed ofte returnar, kad forsan la navestro vokas, e se il vokas, lasar omno, por ke on ne jetez tu ligita quale mutono. Tale anke en la vivo, se vice bulbeto e konketo esas donita a tu vrineto ed infanteto, nulo impedos; sed, se la navestro vokas, kurez a la navo, forlasez omno to, ne returnante. E se tu esas malyuna, nultempe irez for la navo, por ne faliar la voko.

VIII

Ne postulez, ke omno eventez quale tu volas, sed volez, ke omno eventez quale ol eventas, e tu bone standos.

IX

Malsaneso esas impedivo di la korpo, sed ne di la volado, se ol ipsa ne konsentas. Lameso esas impedivo di la gambo, sed ne di la volado. Dicez to a tu ipsa pri singla eventajo : nam tu trovos, ke ol esas impedivo di ulo altra, sed ne di tu ipsa.

X

Pri omna eventajo memorez, turnar tu a tu ipsa e serchar, quan povo tu havas por uzar la eventajo.

Exemple : se tu vidas belo o belino, tu trovos, quale povo pri to, chasteso; se doloro advenas, tu trovos kurajo; se insulto, tu trovos pacienteso; e tale kustumanta, la riprezenti ne kunraptos tu.

XI

Nultempe dicez pri ulo : « Me perdis ol », sed : « Me redonis ». Kad tua infanto mortis? Esas redonita. La spozino mortis? Redonita. « Mea agro esas raptita ». To anke do esas redonita. — « Sed la kaptinto esas malbona. » — Quo importas a tu, per qua la doninto ol reprenis? Tam longe kam il donas ol, uzez ol, quale ulo altrala, same kam voyajanti uzas albergo.

XII

1. Se tu deziras progresar, forlasez tala rezonadi : « Se me neglijas mea aferi, me ne havos necesaji por la vivo. Se me ne punisas mea sklavo, il esos malbona ». Nam esas plu bona mortar pro hungro, imuna de chagreno e timo, kam vivar malquieta en abundo. Plu bona esas havar malbona sklavo, kam esar malfelica.

2. Komencez do per la malgrandaji. Kad oleacho varsesas? Kad vinacho furtesas? Dicez a tu : « po ta preco vendesas apatio [1], po ta preco tranquileso »; nam on aquiras nulo senpage. Kande tu vokas tua sklavo, pensez ke il povas ne audar, o mem audinte facar nulo, quon tu deziras. Sed il ne havas tanta importo, ke tua tranquileso dependez de lu.

XIII

Se tu volas progresar, suportez ke on taxas tu malsaja e stupida pri la externa kozi; ne dezirez semblar

---

1. Apatio, stoikala vertuo, manko di omna pasiono.

savanta; e se tu semblas ad altri esar « ulu », malfidez a tu ipsa. Nam savez, ke ne esas facila konservar tua volo en stando segun naturo ed aquirar la exteraji; sed, dum ke tu zorgas pri la una, tu necese neglijas la altra.

XIV

1. Se tu volas ke tua infanti e tua spozino e tua amiki vivez sempre, tu esas stupida; nam tu deziras, ke to quo ne dependas de tu dependez de tu, e ke la altra-laji esez tua. Same, se tu deziras, ke tua sklavo ne kulpez, tu esas fola; nam tu deziras, ke malvertuo ne esez malvertuo, sed ulo altra. Se tu volas ke tua deziri ne malsucesez, to esas en tua povo. Demandez do to quon tu povas.

2. Lu esas mastro di omnu, ta qua havas la povo donar o deprenar la kozi, quin ita deziras o maldeziras. Irgu qua, do, volas esar libera, dezirez nulo e maldezirez nulo, quo dependas de altri; se ne, il esas necese sklavo.

XV

Memorez ke tu devas kondutar quale en festeno. Kad pladego advenas a tu? Extensez la manuo e prenez moderate. Ol preteriras? Ne ritenez. Ol ne ja advenas? ne tensez tua apetito ad ol, sed expektez til ke ol adventas a tu. Tale facez pri infanti, tale pri spozino, tale pri ofici, tale pri richeso; e tu divenos ultempe digna gasto di la dei. E se de to quon on prizentas a tu, tu ne prenas sed malprizas ol, lor tu esos ne nur gasto di la dei, sed anke lia kunimperanto. Tale agante, Diogenes ed Heraklito e la simili meritis esar, e nomesar, deala.

XVI

Kande tu vidas ulu ploranta pro trauro, o pro filyo forvoyajinta, o pro havajo perdita, zorgez ke la riprezento ne forraptez tu, quale se la exteraji esus malbona por lu; sed havez quik pronta ta penso: ne la evento afliktas lu (nam ol ne afliktas altru), sed l'opiniono pri ta evento. Sed ne hezitez, en paroli sole, simpatiar kun lu, mem, se to oportuna esas, jemar kun lu; sed zorgez, ke tu ne jemez anke interne.

XVII

Memorez ke tu esas aktoro di dramato qua esas tala, qualan la autoro volas: se mallonga, mallonga; se longa, longa. Se il volas ke tu riprezentez malricho, lamo, imperanto, o privato, penez riprezentar là rolo bone e naturale; nam ico esas tua afero, riprezentar bone la rolo asignita; sed la selekto di la rolo esas di altru.

XVIII

Kande korniko kriis malfavore [1], la riprezento ne kunraptez tu, sed quik dicernez en tu ipsa, e dicez: « Ol predicas nula malfelicajo a me, sed sive ad mea korpeto, sive ad mea havajeto, od a mea reputeseto, od a l'infanti, od a la spozino. Por me omna predici esas favoroza, se me volas: nam irge qua de ta kozi eventos, dependas de me profitar olu. »

XIX

1. Tu povas esar nevenkebla, se tu nultempe decensas en kombato, en qua la venko ne dependas de tu.

---

1. T. e. donis malbona auguro per sa krio.

2. Kande tu vidas ulu honorizata o multe povanta od altre eminenta, zorgez ke tu ne dicez lu felica, kunraptite da la aparo. Nam, se la esenco di l'bonajo konsistas en la kozi qui dependas de ni, esas nula loko por envidyo o rivaleso; tu ipsa ne deziros esar generalo, o senatano, o konsulo, sed libero. Or esas un sola voyo por to : malestimar olti qui ne dependas de ni.

XX

Memorez, ke ne la insultanto o frapanto lezas, sed l'opiniono pri li quale lezanti. Kande, do, ulu molestis tu, savez ke nur tua opiniono molestis tu. Konseque penez unesme, ke la aparo ne kunraptez tu, nam se nur tu povas ganar tempo ed ajorno. tu plu facile dominacos tu ipsa.

XXI

La morto e l'exilo ed omna terorigiva apari esez omnadie avan tua okuli, sed maxime ek omni la morto, e nultempe tu havos ula malnobla penso, nek tu tro deziros ulo.

XXII

Se tu deziras divenar filosofo, preparez tu de nun a la ridadi, a mokesar da la multi, qui dicos : « Subite il revenis ad ni filosofo ! » e : « De ube ta brovo [1] ? » Sed tu ne havez brovo, sed konservez to quo semblas a tu max bona, quale postenigita da Deo en ta loko. E memorez ke, se tu persistas en la sama konduto, ti qui unesme ridegis, pose admiros tu, sed se tu cedos a li, tu ricevos duopla ridego.

---

1. La dika brovi esis signo di severeso ed anke di superbeso.

XXIII

Se tu ultempe turnas ad-extere por plezar ad ulu, savez ke tu perdis tua vivplano. Esez do kontenta en omno, per esar filosofo. E se tu deziras anke semblar (filozofo), aparez tala a tu ipsa, e tu esos kapabla.

XXIV

Ne lasez tala rezoni afliktar tu : « Me vivos sen honoro, ed esos nulu nulloke ». Nam se la senhonoro esas malbonajo, tu ne povas ricevar malbonajo de altru plu kam malbelajo. Kad esas, do, irge tua afero aquirar povo od esar invitata a festeno ? Nule. Quale do to povas esar senhonoro ? Quale tu esos « nulu nulloke », tu qua devas esar « ulu » nur en ta kozi, qui dependas de tu, ed en qui tu povas ecelar ?

2. « Sed me ne povos helpar mea amiki. » Quon tu dicas « ne helpar » ? Li ne ricevos de tu monetacho ? Tu ne facigos li romana civitani ? Qua do dicis a tu, ke ta kozi dependas de ni, e ne esas altrala aferi ? E qua povas donar ad altru to quon il ipsa ne havas ? — « Aquirez ol do, on dicos, por ke ni anke havez ol ».

3. Se me povas aquirar ol konservante me honesta, fidela e grandanma, montrez a me la voyo, e me aquiros. Sed se vi volas, ke me perdez mea propraji por aquirar a vi la nebonaji, videz quale malyusta e malsaja vi esas. Quon vi plu deziras, mono, o fidela ed honesta amiko ? Prefere do helpez me por ganar ica qualeso, e ne postulez, ke me facez olta kozi, per qui me perdos ol.

4. « Sed », dicas tu, « la patrio, segun ke dependas de me, esos nehelpata ». Itere, quala esas anke ica helpo ? « Ol ne havos per tu portiki nek balneyi ? » E quo im-

portas? Nam ol ne ricevas sandali de la forjisto, nek armi de la shuisto; suficas, se omnu plenigas sa propra ofico. E se tu provizos ol per altra fidela ed honesta civitano, kad tu ne esos ad ol utila? — Yes. — Do, tu anke ne esus ad ol neutila. — Quan loko », dicas tu, « me havos do en la patrio? — Ta quan tu povos, samtempe konservante fido ed honesteso. Sed se, volante utilesar ad ol, tu perdos ta qualesi, quale utila tu povos esar ad ol, deveninte malhonesta e malfidela? »

XXV

1. Kad ulu esis plu honorizata kam tu en festeno od en salutado od en advokesar por konsultado? Se ta kozi esas bona, tu devas joyar, pro ke ilta ricevis oli; se malbona, ne chagrenez, pro ke tu ne ricevis oli. Memorez ke, ne facante por obtenar la extera kozi la sama klopodi kam ceteri, tu ne povas meritar oli egale.

2. Nam quale ta qua ne frequentas la pordo di ulu, povas egale traktesar kam ta qua frequentas? La ne akompananta, kam la akompananta? La ne laudanta, kam la laudanta? Tu esus malyusta e nesaturigebla, se, ne spensinta to, po quo on kompras ta kozi, tu volus ricevar oli senpage.

3. Po quanto vendesas latugo? Posible, un obolo. Se do ulu, paginte la obolo, ricevas latugo, e se tu, ne paginte, ne ricevas, ne opinionez havar min multo kam lu. Nam same kam il havas la latugo, tale tu havas la obolo, quan tu ne donis.

4. Same pri yeno. Tu ne invitesis a festeno di ulu? Pro ke tu ne donis a l'invitanto la festen-preco. Il vendas ol po laudo, po servado. Donez ad il la preco, quon ol

kustas, se to esas utila a tu; sed se tu deziras samtempe ne spensar olca e ricevar olta, tu esas nesaturigebla ed idiota.

5. Tu do havas nulo vice la festeno? Sed, yes, tu havas ne laudir ilu kontrevole, e ne devir suportar ulo de ti qui gardas sa pordo.

XXVI

La volo di la naturo esas lernebla de ta kozi, per qui ni ne malkonsentas inter ni. Exemple, kande sklaveto di altru rompis kupo, ni esas pronta quik dicar: « To esas ek la eventi ». Savez do ke, kande tua kupo rompesas, tu devas esar tala, quala kande ta di altru rompesis. Transportez la samo ad la plu granda kozi. Kad mortis la infanto o spozino di altru? Existas nulu qua ne dicus: « To esas homala ». Sed se la propra mortas, quik: « Ho ve! Me mizerozo! » Sed oportus memorar, quale ni afektesas, audinte la samo pri altri.

XXVII

Same kam skopo ne esas pozita por ne atingesar, tale la naturo di malbono ne existas en la mondo.

XXVIII

Se ulu livrus tua korpo ad irgu renkontrita, tu indignus; sed tu ne shamas, livrar tua propra mento ad irgu, pro ke, kande lu insultas tu, ol trublesas e konfuzijas?

XXIX

1. Di omna ago konsiderez la preiranti e la sequanti, e lor entraprezez ol. Se ne, tu komencos impetuoze, pro

ke tu nule pensas pri la sequanti; sed plu tarde, kande ula malfacilaji aparos, tu retretos shaminde.

2. Tu volas venkar en la Olimpial ludi? Me anke, per la dei; nam to esas belajo! Sed konsiderez la preiranti e sequanti, e lor entraprezez la afero. Tu devas disiplinesar, force manjar, abstenar de spisaji, exercar tu force, en fixa horo, en varmegeso, en malvarmeso; ne drinkar malvarma, ne vino, se oportas; unvorte livrar tu a la gimnazyestro quale a medicinisto. Plue, en la kombato dtu evos kavigar la tero (1), e posible tu luxacos la brakyo, tordos la talono, glutos multa polvo, kelkafoye tu povos flogesar, e pos omno to, venkesar.

3. Exameninte omno to, se tu ankore deziras, irez a la lukto. Se ne, tu turnesos quale la infanti, qui lor ludas quale luktisti, lor quale gladiatori, lor trumpetludas, lor ludas tragedio. Tale tu anke esas lor luktisto, lor gladiatoro, nun retoro, pose filosofo, sed per la tuta anmo nulo: quale simyo, tu imitas omno quon tu vidas, e sempre un kozo pos altra plezas a tu. Nam tu ne entraprezis ulo pos exameno nek cirkespektinte, sed hazarde e kun malvarma deziro.

4. Tale uli, vidinte filozofo ed audinte ulu parolanta quale Euphrates parolas (tamen, qua povas parolar quale ilta?), deziras anke ipsa filosofesar.

5. Homo, konsiderez unesme quala esas la kozo, pose examinez anke tua naturo, kad tu povas portar. Tu volas esar pentatlo (2) o luktisto? Spektez tua brakyi, examenez tua femuri, tua lumbi. Nam altru konvenas naturo por altro.

1. Sive por su kuvrar per polvo, sive falante, per sua pezo.
2. Atleto qua konkursis por kin diversa exerci (*pente* = kin, *athlon* = kombato).

6. Kad tu pensas ke, facante to, tu povos same manjar, same drinkar, same dezirar, same malprizar? Oportas vigilar, penar, forlasar la konocati, esar malestimata da sklaveto, mokata da la renkontranti, esar infra pri omno, pri honoro, pri impero, en judikeyo, en omna afereto.

7. Konsiderez ta kozi: se tu volas komprar po ta preco apatio, libereso, sentrubleso, bone. Se ne, ne adproximijez. Ne agez quale la infanti, nun filosofo, pose impostisto, lor oratoro, lor oficero di Caesar. Olti ne interharmonias. Tu devas esar *una* homo, sive bona, sive malbona. Tu devas kulturar, o tua chefa fakultato, o la extera kozi; zorgar o pri la internaji, o pri la externaji; t. e. adoptar la situeso, sive di filosofo, sive di profano.

XXX

La devi mezuresas generale per la relati. Esas tua patro: to implikas zorgo, submiso, suportar insulti e frapi. — Sed il esas malbona patro. — Kad do tua naturala ligo esas a bona patro? No, sed a patro. — Mea frato esas malyusta. — Nu, konservez tua propra relato ad il: ne konsiderez to quon il agas, sed quale tu devas agar por konservar tua volo segun la naturo: nam altru ne nocos tu, se tu ne ol voluntas; lor tu esos nocata, kande tu opinionos nocesar. Tale do pri la viceno, pri la civitano, pri la generalo tu trovos la devo, se tu kustumos konsiderar la relati.

XXXI

1. Pri la pieso ad la dei, savez ke sa max chefa parto esas havar justa opinioni pri li, nome, ke li existas e guvernas la universo bele e yuste, e fixigar tu ipsa en ta

rezolvo, obedyar li e cedar ad omna eventi, e sequar oli volunte, quale produktata da la max perfekta penso. Nam tale, tu nultempe plendos pri la dei nek akuzos li neglijar tu.

2. Or to ne povas eventar altre, kam se tu fortiras la bonajo e la malbonajo de to quo ne dependas de ni, e se tu pozas ol en to quo dependas de ni. Nam se tu supozas bona o malbona ulo de olta kozi, tute necesa esas ke, se tu falias to quon tu deziras o renkontras to quon tu maldeziras, tu plendos e malamos la kauzi.

3. Nam omna vivanto nature fugas e repulsas la semblanta nocivi e lia kauzi, e persequas ed admiras la semblanta utilaji e lia kauzi. Esas do neposibla ke ta, qua opinionas nocesar, juas pri la semblanta nocivajo, same kam esas neposibla juar pri la noceso ipsa.

4. Pro to anke patro esas riprochata da filyo, kande il ne donas a la filyo de la semblanta bonaji, e to igis Polynikes ed Eteokles mutuale malamiki, opinionar ke la tiraneso (rejeso) esas bonajo. Pro to anke la kulturisto riprochas la dei, pro to la maristo, pro to la vendisto, pro to ti qui perdis spozini ed infanti. Nam ube esas l' utilajo, ibe anke esas la pieso: tale ke irgu qua zorgas dezirar e maldezirar quale oportas, zorgas samtempe pri pieso anke.

5. Sakrifikar, facar sakra varsi ed ofrar premici segun la patriala ritui sempre konvenas, kande facesas pure, e ne tardesante e neglijante, nek avare, nek super sua povo.

XXXII

1. Kande tu konsultas divinado, memorez ke tu ne savas quo eventos, sed venas a la divinisto por sav-

eskar ol, sed tu venas savanta quala [1] ol esas, se nur tu esas filozofo. Nam se ol ne dependas de ni, tute necesa esas, ke ol esez nek bona nek malbona.

3. Ne do portez a la divinisto deziro o maldeziro, nek abordez il tremante, sed agnoskinte, ke omno eventonta esas indiferenta e nulo por tu, irge quala ol esos, sed esos en tua povo bone uzar ol, e ton nulu impedos. Irez do kun fido a la dei quale a konsilanti : e cetere, kande ulo esos konsilita a tu, memorez qua konsilantin tu ricevis, e quin tu misauskultos, se tu malobedyos.

4. Irez do a la divinado, quale opinionis Sokrates, pri la kozi di qui la tuta importo relatas a la rezultajo, ed en qui donesas nula apogi, nek de rezono, nek de ul altra arto, por solvar la questiono ; tale, kande oportos su riskar por amiko o por la patrio, on ne devas konsultar, kad on devas su riskar. Nam se la divinisto respondus a tu, ke la auguri esas malfavoroza, evidente lo signifikas morto o perdo di ula membro od exilo : sed la raciono imperas, mem kun ta danjeri, sokursar l' amiko o la patrio, e su riskar kun li. Obedyez do la plu granda divinisto, la » Pythios » [2], qua ekpulsis de sa templo ta, qua ne sokursis sa amiko mortigata.

XXXIII

1. De nun impozez a tu ula karaktero e tipo di konduto, quan tu konservos, e kande tu esas sola, ed inter la homi.

---

1. T. e. bona, malbona od indiferenta.
2. Surnomo di Apollon, deo di l'oraklo de Delphi (per la profetino nomizita *Pythia*).

2. Max ofte tacez, o dicez nur la necesajo, e per malmulta vorti. Parolez spareme, se l'okaziono postulas parolar, sed pri nula de l'eventaji : ne pri gladiatoral kombati, ne pri kaval-kuri, ne pri atleti, ne pri manjaji o drinkaji, pri quo omni parolas, precipue ne pri homi, mallaudante, laudante o komparante.

3. Se do tu esas kapabla, duktez per tua paroli la konverso di la asistanti a la konvenantajo. Se tu esas hazarde inter profani, tacez.

4. Ne multe ridez, nek pri multa kozi, nek laxe.

5. Rifuzez jurar, se posible, entute; se ne, maxime posible.

6. Evitez la festeni extera e kun profani ; sed se okaziono ultempe eventas, tensez en tu l'atenco por nultempe falar en vulgarajo. Nam savez ke, se la kompano esas koruptita, il necese koruptos anke la kunvivanto, mem se ica esus pura.

7. De la kozi por la korpo acceptez nur la strikte necesa, nome nutrivi, drinkajo, vesto, domo, servistaro. Omnon quo esas por ostento o luxo, supresez.

8. Pri la veneraji [1], esez pura maxime posible ante mariajo ; o se ne, tu devas nur juar la legitima plezuri. Tamen ne tedez ti qui juas li, nek reprimandez ; e ne fanfaronez pri ke tu ne juas ipsa.

9. Se on informas tu, ke ulu difamas tu, ne defensez tu pri la dicaji, sed respondez ke : « Il ne konocis mea cetera malbonaji ; nam il ne esus dicanta nur olti ».

10. Ne esas necesa, ke tu asistez ofte la spektakli, sed se tu ulfoye havas okaziono, aparez zorganta pri nulu ecepte pri tu ipsa, to esas, volez eventar nur

1. Amo sensuala.

la eventaji, e venkar nur la venkanto; nam tale tu ne esos impedata. Abstenez entute klamar o ridar pri ulu od agitar generale kun ceteri. E pos la ekiro ne konversez multe pri la eventaji, segun quante to ne kontributas a tua plubonigo : nam de to aparas, ke tu admiris la spektajo.

11. Ne asistez hazarde o facile diskursi di uli ; sed asistante gardez seriozeso e tranquileso, e samtempe ne esez tedanta.

12. Kande tu esas konferonta kun ulu, speciale de ti qui semblas potenta, riprezentez a tu ipsa, quon Sokrates o Zenon facus en tala okaziono, e tu ne esos embarasata por uzar konvenante to quo eventos.

13. Kande tu iras vizitar unu de la multo-povanti, imaginez, ke tu ne trovos il heme, ke tu esos exkluzata, ke la pordi esos klozata avan tu, ke il ne zorgos pri tu. Se malgre omno to tu devas irar, suportez lor to, quo eventos, e nultempe dicez a tu ipsa : « To ne valoris tanta peno. » Nam to esas vulgara, e simila ad homo ofensata da l' exteraji.

14. En la konversi evitez frequa ed ecesa menciono di ula tua agadi e danjeri. Nam, se a tu ipsa esas agrabla memorar tua danjeri, ne esas same agrabla a ceteri audar tua aventuri.

15. Evitez anke ecitar rido. Nam ta maniero esas glitigiva ad la vulgareso, e samtempe kapabla diminutar l'estimo di l' asistanti por tu.

16. Danjeroza anke esas enuncar maldecanta paroli. Kande do ulo tala eventas, se esas oportuna, mem reprimandez la parolanto; se ne, montrez per silenco e redijo e severa mieno, ke tu malaudas ta diskurso.

XXXIV

Kande tu ricevas l' imajo di ula plezuro, same kam pri ceteri, gardez tu, por ke ol ne kunraptez tu, sed lasez la afero expektar, ed obtenez de tu kelka tardigo. Lor, imaginez la du tempi, ta en qua tu juos la plezuro, e ta en qua juinte tu repentos e riprochos tu ipsa; ed a li opozez, quale, absteninte, tu joyos ed aplaudos tu ipsa. Se semblas a tu oportuna facar l' ago, zorgez ne venkesar da sa dolceso, agrableso ed atraktiveso; sed opozez ad ol, quante plu bona esos konciar, ke tu ganis tala venko.

XXXV

Kande tu facas ulo, agnoskinte ke ol esas facenda, nultempe fugez videsar agante, mem se la amaso supozos ulo maljusta pri ol. Nam se tu ne agas juste, fugez la ago ipsa; sed se juste, pro quo timar ti qui riprochos ne-juste?

XXXVI

Same kam « jornas » e « noktas » havas granda valoro por la alternativo, sed nulo por la juntita asserto, tale la selekto di plu granda porciono havas forsan valoro por la korpo, sed nula por konservar la sociala deco en festeno, quale oportas. Kande do tu manjas kun altru, memorez ne konsiderar nur la valoro di la manjaji por la korpo, sed anke observar la deco ad la hosto.

XXXVII

Se tu arogis a tu ula rolo super tua forteso, samtempe tu malbone ludis ol, e tu forlasis ta quan tu povis ludar.

XXXVIII

Same kam, promenante, tu zorgas ne marchar sur klovo, o luxacar la pedo, tale zorgez ne nocar la chefa parto di tua mento. E se ni gardas ol en omna laboro, ni entraprezos la laboro plu sekure.

XXXIX

A singlu la korpo esas la mezurilo di la posedaji, quale la pedo di la shuo. Se do tu haltas hike, tu konservos la mezuro : sed se tu transiros, tu esos de lor necese forportata, quale sur eskarpajo : same kam pri shuo : se tu transiras la pedo, la shuo divenas orizita, lor purpurizita, lor brodita. Nam a to, quo unfoye transiris la mezuro, existas nula limito.

XL

La virini ja de la dekquar yari nomizesas da la viri « siorini ». Eli komencas koketesar, ed en to pozar omna sua esperi. Oportas penar, por ke eli komprenez, ke eli prizesas nur per to, ke eli semblas decanta e pudoroza.

XLI

Esas signo di malnobleso pasar multa tempo en la korpalaji, exemple, multe gimnastikar, multe drinkar, multe manjar e multe fekifar. On devas facar omno to nur quale acesoraji : sed pri nia mento esez nia tuta zorgo.

XLII

Kande ulu malbone agas o parolas pri tu, memorez ke il agas o parolas kredante to konvenar a lu. Do il ne

povas sequar to quo aparas a tu, sed to qua aparas a lu ipsa; tale ke, se lu opinionas malbone, ita esas nocata, qua esas anke trompita. Nam se ulu supozas vera propoziciono esar falsa, ne la propoziciono nocesas, sed la trompito. Departante de to, tu esos dolca ad la insultanto; nam repetez pri omno : « Tale semblis ad il ».

XLIII

Omna kozo havas du tenili : una portebla, altra neportebla. Se tua frato agas maljuste, ne prenez l' ago per to, ke il esas maljusta, nam ta tenilo ne esas portebla; sed prefere per to, ke il esas tua frato, kunnutrito : e tu prenos ol per la portebla.

XLIV

Ica rezoni esas ne-konkluziva : « Me esas plu richa kam tu, konseque me superesas tu. — Me esas plu eloquenta kam tu, konseque me superesas tu. » Ici prefere esas konkluziva : « Me esas plu richa kam tu, do mea havajo superesas la tua ». — « Me esas plu eloquenta kam tu, do mea parolado superesas la tua. » Sed tu ipsa esas nek havajo nek parolado.

XLV

Kad ulu balnas frue? Ne dicez « malbone », sed « frue ». Kad ulu drinkas multa vino? Ne dicez « malbone », sed « multa ». Nam ante penetrar sa opiniono, quale tu savas, kad il agas malbone? Tale, ne eventos a tu ricevar kompreniva imaji de ula kozi, ed asentar ad altri.

XLVI

1. Nultempe nomizez tu « filozofo », nek babilez generale inter profani pri la precepti, sed agez segun

la precepti; same kam en festeno ne dicez, quale on devas manjar, sed manjez quale on devas. Nam memorez, ke Sokrates anke tante evitis sempre omna ostento, ke personi venis ad il, por ke il rekomendez li a filozofi, ed il rekomendis li; tale il suportis esar ne prizata.

2. E se inter profani eventas parolado pri ula precepto, tacez generale : nam esas granda risko, ke tu quik vomos to quon tu ne digestis. E se ulu dicas a tu ke tu savas nulo, e se tu ne despitas, lor savez, ke tu komencas tua laboro. Nam mutoni ne portas forajo por montrar ad la pastoro, quante ili manjas, sed digestanta interne la pasturajo, li produktas extere lano e lakto. Tale do tu ne montrez la precepti a la profani, sed la agi produktita da lia digesto.

XLVII

Kande tu esos regulizinta frugale la dieto, ne fanfaronez pri to, e, se tu drinkas aquo, ne dicez en omna okaziono : « Me drinkas aquo. » E se tu volas exercar tu a la peno, facez ol por tu ipsa, e ne por la ceteri; e ne facez akrobataji, sed, kande tu tre durstas, prenez en busho malvarma aquo, ekssputez ol, e dicez ol a nulu.

XLVIII

1. Stando e karaktero di vulgara homo : lu nultempe expektas avantajo o detrimento de su ipsa, sed de la exteraji.

Stando e karaktero di filozofo : lu expektas omna avantajo e detrimento de su ipsa.

2. Signi di progresanto : il reprimandas nulu, laudas nulu, akuzas nulu, plendas pri nulu, dicasnulo pri su ipsa quale esanta ulu o savanta ulo. Kande il esas

impedata od barata pri ulo, il akuzas su ipsa. E se ulu laudas il, il ridas en su pri la laudanto; se on mal-laudas il, il ne defensas su. Il marchas prudente, quale la malsani, zorgante por ne movar ulo resanijanta, ante solidijo.

3. Il repulsis omna deziri de su ipsa, il transportis sa maldeziro nur sur ta kozi, qui dependante de ni esas kontre la naturo. Il uzas ad omna kozi impetuo laxa. Se il semblas stupida o nesavanta, il ne zorgas pri to. Unvorte, il gardas su ipsa quale malamiko ed insidyanto.

XLIX

Kande ulu ostentas pri ke il komprenas e povas explikar la libri di Krisipo, dicez a tu ipsa : « Se Krisipo ne esus skribinta malklare, ita havus nul okaziono pri qua ostentar. » Sed me, quon me deziras? Komprenar e sequar la naturo. Me do serchas, qua esos la explikanto; ed audinte, ke esas Krisipo, me iras ad il. Sed me ne komprenas sa skribaji. Me do serchas la explikonto. E til ito esas ankore nulo grava. Sed kande me trovis la explikanto, restas ke me uzez sa instrukti ; to sola esas grava. Sed se me nur admiras la explikado ipsa, kad me ne divenis nur gramatikisto vice filozofo, ecepte ke vice Homero on explikas Krisipo? Prefere do, kande ulu dicos a me : « Lektez Krisipo, » me redijos, se me ne povas montrar mea agi simila e konkordanta a la diskursi.

L

Sequez omna precepti quale legi, quaze esonta malpia, se tu violacos li. Sed irgo quon on dicos pri tu, ne turnez tu : nam to neplu esas tua.

LI

1. Pos quanta ankore tempo tu ajornos igar tu digna de la max bonaji, e violacar en nula kazo la legi di la raciono ? Tu ricevis la precepti, quin tu devis aprobar, e tu aprobis li. Qualan do maestro tu expektas ankore, por lasar ad il la tasko reformar tu ipsa ? Tu neplu esas puero, sed adulto. Se do tu restas neglijema e flanema, e sempre facas ajorni pos ajorni, e fixigas altra dii pos altra dii por zorgar pri tu ipsa, tu ne koncios ne progresar, e tu duros restar profano, e vivante, e mortante.

2. De nun do rezolvez vivar quale adulto e progresanto, ed omno, quo aparas max bona, esez por tu neviolacebla lego. E se ulo doloroza od agrabla o gloryoza o senglorya prizentesas, memorez ke nun esas la kombato, nun la Olimpial ludo, ed ol neplu esas evitebla, e ke en un jorno, per un ago, la progreso perdesas o salvesas.

3. Tale Sokrates perfektigis su, sequante nulo altra kam la raciono, pri omno to, quo eventis ad il. Se tu ne esas ja Sokrates, tamen tu devas vivar quale volanta divenar Sokrates.

LIII

1. L' unesma e max necesa parto en filozofio esas la uzado di la precepti, exemple, la « Ne mentiez ». La duesma esas la demonstri, quale : « Pro quo ni ne devas mentiar ». La triesma esas konfirmo ed expliko di la sami, quale : « De quo venas, ke to esas demonstro? » Nam quo esas demonstro? Quo esas konsequo? Quo esas kontre dico? Quo esas vero? Quo esas malvero?

2. La triesma parto esas do necesa por la duesma, e la duesma por la unesma. Sed la max necesa, ed en qua oportas haltar, esas la unesma. Sed ni agas inverse : nam ni okupas ni pri la triesma, e pozas en ol nia tuta zorgo, e ni tute neglijas la unesma. Tale ni mentias; sed por demonstrar, ke on ne devas mentiar, ni esas pronta.

LIII

Ni havez la sentenci pronta pri omno:

1. « Duktez me, Jupiter, e tu Fato,
Irgube tua dekreti fixigis mea posteno!
Nam me sequos kontenta; od se me ne volos,
Diveninte malbona, me nule min sequos. »

2. « Irgu qua cedis bele a la neceseso, esas
Saja inter ni, e savas la deala legi. »

3. « Ho Kriton, se tale plezas a la dei, tale eventez. »

4. « Anyto e Melito povas mortigar me, sed ne nocar me. »

FINO

PARIS. — IMP. CHAIX (SUCC. B), 11, BOULEVARD SAINT-MICHEL. — 1201-09.